

Міністерство освіти і науки України
Інститут педагогіки НАПН України
Державна наукова установа "Інститут модернізації змісту освіти"
Державна науково-педагогічна бібліотека імені В.О.Сухомлинського
Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя

ПОЧАТКОВА ОСВІТА:

ІСТОРІЯ, ПРОБЛЕМИ, ПЕРСПЕКТИВИ

*Матеріали Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції,
присвяченої Дню початкової освіти*

19 жовтня 2018 р.

Ніжин
2018

Рекомендовано до друку Вченою радою
Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя
(НДУ ім. М.Гоголя)
Протокол № 4 від 18.10.2018 року

Склад редколегії:

Коваленко Євгенія Іванівна – кандидат педагогічних наук, професор, завідувач кафедри педагогіки, початкової освіти та освітнього менеджменту Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя;

Сухомлинська Ольга Василівна – дійсний член НАПН України, доктор педагогічних наук, професор, головний науковий співробітник сектору сухомлиністики відділу історії освіти ДНПБ України імені В.О. Сухомлинського;

Дічек Наталія Петрівна – доктор педагогічних наук, професор, завідувач відділом історії та філософії освіти НАПН України;

Березівська Лариса Дмитрівна – доктор педагогічних наук, професор, директор Державної науково-педагогічної бібліотеки імені В.О.Сухомлинського;

Турчин Тамара Миколаївна – доктор педагогічних наук, професор кафедри педагогіки, початкової освіти та освітнього менеджменту Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя;

Білоусова Надія Валентинівна – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри початкової освіти та освітнього менеджменту Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя;

Гордієнко Тетяна Володимирівна – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри початкової освіти та освітнього менеджменту Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя;

Дубровська Лариса Олександрівна – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри початкової освіти та освітнього менеджменту Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя.

Початкова освіта: історія, проблеми, перспективи: матеріали Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції, присвяченої Дню початкової освіти, м. Ніжин, 19 жовтня 2018 р. / за заг. ред. Є. І. Коваленко, упоряд. Н. В. Білоусова. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2018. 269 с.

У збірнику містяться матеріали наукових праць учених, вчителів загальноосвітніх та позашкільних закладів, студентів закладів вищої освіти, присвячені дослідженню актуальних проблем початкової освіти.

Матеріали друкуються в авторській редакції мовою оригіналу.
За виклад, зміст і достовірність матеріалів несе відповідальність автор.

УДК 378:373.3](063)

© Коваленко Є.І., Білоусова Н.В.,
укладання, 2018
© НДУ ім. М. Гоголя, 2018

ЗМІСТ

Авраменко К.Б. Становлення системи фахової підготовки вчителів початкової школи у вищих закладах освіти України (50-60 рр. XX століття).....	8
Андрієвський Б.М. Прогнозування розвитку початкової освіти як умова оптимізації її вдосконалення.....	10
Андрухова К.В. Формування пізнавальної активності молодших школярів у сучасній школі.....	12
Антонець Н.Б. Диференційований підхід в організації закладів нового типу в Україні: навчально-виховні комплекси (1991–2011).....	14
Андрійченко Т.О. Педагогічні умови формування соціальної активності учнів молодших класів на уроках природознавства.....	16
Артеменко Л.М. Форми краєзнавчої роботи, спрямовані на виховання почуття патріотизму у молодших школярів.....	18
Байдюк Л.М. Розвиток математичних здібностей молодших школярів: реальності та перспективи.....	21
Безносьук О.О. Підготовка вчителів початкової школи до викладання трудового навчання.....	23
Біліченко Т.М. Інновації в розробці навчально-методичних посібників з математики для початкової школи у творчості М.В. Богдановича (70 – 80-ті рр. XX ст.).....	25
Білоусова Н.В., Павлова А. М. Готовність учителя початкової школи до позакласної виховної роботи засобами естетичного виховання.....	27
Бондар І.В. Педагогічні умови формування самостійності учнів початкових класів.....	29
Бондаренко Г.Г. До питання про організаційні форми навчання у початковій малокомплектній школі.....	31
Бондаренко М.П. Особливості формування позитивної мотивації до навчання учнів початкової школи.....	33
Бородуха М.В. Розвиток творчих здібностей учнів початкових класів як педагогічна проблема.....	35
Булашенко С.Д. Формування соціальної активності учнів початкових класів.....	37
Бутенко С.В. Психолого-педагогічна готовність дитини до школи.....	39
Бучка І.А. Сучасний стан дозвілдової сфери в Україні: соціально-педагогічний аспект.....	41
Гавриленко Т.Л. Цілі, цінності та принципи початкової освіти в перше десятиліття незалежної України (1991–2001).....	43
Галета С.А. Шляхи вдосконалення дидактичної гри як засобу активізації пізнавальної діяльності молодших школярів на уроках математики.....	45
Гліченко О.О. Діалогічні засади професійної підготовки вчителя початкової школи.....	47
Говорунова М.Р. Ключові компетентності учнів початкової школи – запорука успіху.....	50
Головей Ю.О. Сучасні підходи до визначення рівня сформованості почуття патріотизму молодших школярів.....	51
Гордієнко Т.В. Використання квест-технологій в початковій школі.....	54
Гудима Л.В. Формування громадянської компетентності у молодших школярів на уроках "Я у світі".....	56
Гуркова Т.П. Аналіз різних підходів до класифікації інформаційних умінь.....	58

Використання ігрового прийому для пояснення мети уроку, який тісно пов'язаний з пізнавальними інтересами учнями, дуже важливо.

На уроках математики можливі і спортивні ігри. Потрібно заздалегідь приготувати картки з нескладними прикладами і відповідями. На одних картках – відповіді правильні, на інших неправильні. Вчитель по черзі показує картки, а учні у відповідь роблять певні рухи. Наприклад, при правильній відповіді – руки вгору, при неправильній – руки вперед. Гімнастичні вправи можуть бути найрізноманітнішими. Так за 2-3 хвилини клас повністю готовий до роботи.

При використанні дидактичних ігор дуже важливо слідкувати за збереженням інтересу дітей до гри. При відсутності зацікавленості чи згасанні її ні в якому разі не слід примусово нав'язувати гру, бо в цьому разі вона втрачає своє дидактичне, розвиваюче значення – тут втрачається найважливіше – емоційний початок гри. У такому разі учителю слід своєчасно прийняти дії, що ведуть до зміни обстановки. Цьому слугує емоційна мова, привітне спілкування, підтримка відстаючих. При наявності інтересу діти займаються з великим бажанням, що благотійно впливає і на засвоєння знань.

Математична сторона змісту гри завжди має виступати на перший план. Тільки тоді гра буде виконувати свою роль в математичному розвитку дітей і вихованні інтересу їх до математики.

Уміле керівництво грою вимагає майстерності від учителя. Перед проведенням гри треба доступно викласти сюжет, розподілити ролі, поставити перед дітьми пізнавальну задачу, продумати методику проведення гри, підготувати необхідне обладнання, зробити потрібні записи на дошці. Якщо дидактична задача прихована сюжетом, роллю, ігровим дією, то в ході бесіди з дітьми вчитель повинен звернути на неї увагу.

Доцільність використання гри на тих чи інших етапах уроку залежить також і від рівня знань, умінь і навичок учнів та від складності дидактичних завдань, які стоять перед ними. Гра допомагає учням, коли важко, коли є необхідність створити додатковий емоційний фон навчання, опосередковано впливати на хід і результати їхньої діяльності.

На нашу думку, навчальна гра несе в собі значний потенціал активізації навчально-пізнавальної діяльності, необхідно лише як в теорії, так і на практиці глибше розкривати саме механізм взаємодії навчального та ігрового компонент пізнавального процесу.

Література:

1. Енциклопедія педагогічних технологій та інновацій / [автор-укладач Н.П. Наволокова. – Х. : Вид.група "Основа", 2009. – 176 с.
2. Коваленко В.Г. Дидактичні ігри на уроках математики. – М., 1990.
3. Кушнерук Є.М. Цікавість на уроках математики в початкових класах. – Мінськ, 1987.
4. Слєпкань З.І. Методика навчання математики: Підручник для студентів математичних спеціальностей педагогічних навчальних закладів. – К.: Зодіак-ЕКО, 2000. – 312 с.
5. Сокурєнко О.О. Від дитячої гри – до дорослого світу: навч.-метод. посіб. – Миколаїв: ОШПО, 2006. – 136 с.

Гліченко О.О.,
асистент кафедри психології
Луганського національного університету
імені Тараса Шевченка

ДІАЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Модернізація структури і змісту початкової освіти в Україні у відповідності до сучасних тенденцій розвитку суспільства та освітніх потреб актуалізувало проблему перегляду системи професійної підготовки майбутнього вчителя з метою вдосконалення

особистісно-професійної підготовки фахівців, здатних компетентно виконувати багатофункціональну педагогічну діяльність.

Перед вчителем стоїть надскладне завдання – формування вільного громадянина не лише як носія знань, а, насамперед, як активного, творчого, самодостатнього учасника суспільного розвитку. Значна увага зосереджується на розвитку особистості учня, його комунікативних здібностей, формуванні інформаційних і соціальних навичок, самостійності у прийнятті рішень, творчості. Особлива відповідальність покладається на вчителя початкових класів, оскільки він закладає основи світоглядної культури дитини та бажання вчитися, йому належить узагальнити і збагатити знання про навколишній світ, розширити досвід дитини, створити умови для успішної соціалізації та формування соціальних орієнтацій і цінностей дитини, які перетворюються на регулятори її поведінки. Відтак в суспільстві стали затребуваними компетентні у своїй галузі фахівці, покликані зробити процес навчання сучасним. Саме професійно компетентна реалізація вчителем освітнього та виховного потенціалу початкової освіти забезпечує гармонійний розвиток учня. Це вимагає трансформації старих та пошуку нових пріоритетних підходів до розв'язання комплексних завдань, які постають перед вчителем.

Задля ефективного здійснення педагогічного процесу в початковій школі важливе упровадження ідей діалогічного підходу у практику професійної освіти (Н. Антонюк, Г. Балл, І. Бех, А. Волинець, С. Копилов та ін.). За діалогічного підходу, який базується на цінностях гуманістичної психології, освіти і навчання розглядають як процеси, орієнтовані на становлення особистості, формування неповторної індивідуальності, розкриття творчого потенціалу через спілкування та взаємодію. Н. Антонюк підкреслює, що діалогічний підхід – один із провідних у професійній підготовці майбутнього вчителя початкової школи, оскільки саме він забезпечує готовність майбутнього педагога до гуманістичної взаємодії з молодшими школярами, сприяє формуванню гуманістичного та демократичного стилю його взаємин з педагогами, батьками та учнями [1].

Проблеми підготовки вчителя початкової школи, зокрема аспекти формування змісту, форм та методів професійної підготовки, розвитку провідних якостей та компетенцій майбутнього фахівця відображена в наукових дослідженнях А. Алексюка, Н. Бібік, В. Бондаря, С. Гончаренка, І. Зязюна, О. Івлевої, Л. С. Лисенкової, Н. Ничкало, Р. Пріми, О. Савченко, Л. Хомич та ін. В центрі актуальних досліджень низки науковців знаходиться і концепція діалогу М. Бахтіна, В. Біблера, М. Бубера, яка знайшла свій розвиток у діалогічному підході (Г. Балл, А. Волинець, Г. Дьяконов, З. Карпенко, С. Копилов, С. Максименка).

У контексті професійної підготовки вчителя початкової школи ми розглядаємо діалогічний підхід як методологічний принцип, який пронизує навчальний процес. Діалог визначається як безпосередня форма організації навчального процесу, як умова створення єдності смислів та цілей, як засіб засвоєння знань і вмінь. Діалогічні стосунки не лише виконують дидактичні функції в навчальному процесі, а й набувають розвивального ефекту за умов використання перцептивно-рефлексивних здібностей учасників взаємодії. Діалогічність освітнього процесу характеризується особливою формою взаємодії суб'єктів у системі професійного навчання.

Погляд на діалог як на особливий характер відносин між партнерами сприяв розробці інтерсуб'єктної (суб'єкт-суб'єктної), діалогічної парадигми взаємодії Г. Ковальова [5]. Дана концепція відкриває перспективи для впровадження діалогової технології в систему освіти. Визначивши, що об'єктна та суб'єктна парадигми втілюють монологічний погляд на людську природу, Г.Ковальов відзначив, що саме інтерсуб'єктна парадигма створює умови для взаємного особистісного розвитку і творчої "співучасті" завдяки рівності позицій партнерів по спілкуванню, відкритому і довірливому ставленні до іншої людини, прийнятті його як цінності в свій внутрішній суб'єктивний світ. Діалог як форма спілкування стає способом самовираження особистості для досягнення спільного результату в суб'єкт-суб'єктній взаємодії. При цьому кожен учасник діалогічної взаємодії стає активним і відповідальним суб'єктом не лише для себе, а й для партнера. Тому вкрай важливо, щоб освітній простір

виступав умовою розкриття суб'єктного досвіду кожного студента і сприяв узгодженню його зі змістом професійної діяльності.

Базуючись на гуманістичних принципах партнерських відносин викладачів і студентів університету, виокремлюються принципи реалізації діалогічних засад. До них відносяться: принцип взаємної поваги, довіри; принцип індивідуально-особистісного підходу; принцип емпатійного ставлення та безумовного сприйняття співбесідника. Як стверджує І. Бех, діалогічна взаємодія характеризується тим, що активно організуюче ставлення виявляється не лише до предмета спільної діяльності, а й до самого партнера зі спілкування [3]. У цьому контексті Л. Долинська зазначає, що діалогічна взаємодія суб'єктів педагогічного процесу (викладачів і студентів) – складний, полірівневий процес, під час якого здійснюється засвоєння не лише мотиваційно-сміслового аспекту педагогічної професії, а й її предметно-операційного. Отже, відбувається не лише особистісне, а й професійне зростання. Взаємна зацікавленість один одним активізує самопізнання обох учасників, стимулює процеси самовираження, збагачує новими способами саморозвитку [4].

Завдяки діалогічній організації навчання людина розглядається як унікальна особистість, яка прагне максимально реалізувати свої якості, відкрита для розуміння змісту діяльності та сприйняття нового досвіду, здатна усвідомлювати життєві явища і процеси та відповідально обирати правильне рішення в різноманітних ситуаціях.

Кожний учасник навчального процесу своєю активністю має створювати середовище для діалогічності, оскільки в діалозі здійснюється розширення позиції кожного партнера, розвиваються рефлексивні механізми мислення. Окрім того, діалогічна взаємодія породжує "зустріч парадигм мислення", що веде до міркувань і переживання нового знання в собі. Партнерські, рівні позиції створюють ситуацію розкриття суб'єктивного світу однієї людини для іншої та знаходження спільного особистісного смислу як між педагогом й студентом, так і між вчителем й учнем. І, головне, створюється позиція внутрішньої і зовнішньої вільної творчості, завдяки якій студенти будуть мислити і знаходити власні позиції й точки зору, що в свою чергу позитивно впливає на особистісний і професійний розвиток.

Найважливіші потенціали діалогічного підходу полягають в тому, щоб зіставити активність студентів з рівнем реальної суб'єктності, щоб від зовнішнього й прямого управління навчальною взаємодією перейти до внутрішньої творчої активності, самоврядування й самореалізації.

Отже, в умовах модернізації сучасної освіти орієнтувало нас на пошук сучасних пріоритетних підходів, що якнайповніше реалізують педагогічні завдання професійної підготовки вчителів початкових класів. Діалогічний підхід є найбільш привабливим відносно вирішення основних суперечностей, що виникають в освітньому просторі. Саме діалогічні засади активізують діалогічне мислення студентів, пробуджують у них пошукову активність, самостійність, відповідальну й творчу позиції. Дійсно, успішність професійної підготовки майбутніх вчителів початкової школи залежить від комплексу зовнішніх чинників: втілення діалогічного підходу щодо організації навчання у вищій школі, дотримання діалогічної стратегії у процесі професійної підготовки майбутніх фахівців, використання студентами ефективних форм діалогічної взаємодії у контексті професійного навчання та міжособистісного спілкування, але поглибленого вивчення потребують і внутрішні чинники: здатність майбутніх фахівців до самопізнання, емпатійності, конгруентності, рефлексивності тощо.

Література:

1. Антонюк Н. Діалогічний підхід у професійній підготовці майбутнього вчителя початкової школи / Н. Антонюк // Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. – №8. – 2014. – С. 98-102.
2. Балл Г. Діалоگو-культурологічний підхід як напрям гуманізації освіти / Г. Балл, А. Волинець, С. Копилов. // Психологія в школі. – К., 1997 – С.76-82.
3. Бех І. Д. Виховання особистості. У 2 кн. Кн. 2 : Особистісно-орієнтований підхід: науково-практичні засади / І. Д. Бех. – К. : Либідь, 2003. – 344 с.

4. Долинська Л. В. Психолого-педагогічні умови ефективної взаємодії викладачів і студентів в умовах традиційної освіти / Л. В. Долинська // Наук. зап. Ін-ту психології ім. Г. С. Костюка АПН України / за ред. акад. С. Д. Максименка. – К. : Главник, 2005. – Вип. 26, т. 2. – С. 8–11.

5. Ковалев Г. А Три парадигмы в психологии – три стратегии психологического воздействия / Г. А. Ковалев // Вопросы психологии. – 1987. – № 3. – С.41-49.

Говорунова М.Р.,
магістрантка І-го курсу
факультету психології і
соціальної роботи
спеціальності "Початкова освіта"
Ніжинського державного університету
імені Миколи Гоголя

КЛЮЧОВІ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ – ЗАПОРУКА УСПІХУ

Дитина, яка закінчує школу і йде у доросле життя має бути адаптованою до соціального середовища, здатною оперативно приймати правильне рішення в нестандартних ситуаціях, вміти аналізувати і контролювати власну діяльність, все це залежить, в першу чергу, від школи.

Традиційно мета шкільної освіти визначалась набором знань, умінь і навичок, якими має оволодіти учень. Сьогодні такий підхід виявився недостатнім. З огляду на це, традиційна схема "передачі" від учителя до учня "необхідного запасу знань" є застарілою [1, с.15].

Нині нема необхідності перевантажувати пам'ять дитини знаннями, потрібно просто навчити дітей правильно ними користуватися.

Державний стандарт початкової загальної освіти, затверджений постановою Кабінету Міністрів України ґрунтується на засадах особистісно зорієнтованого і компетентнісного підходів.

З урахуванням потреб розвитку нової української школи у вітчизняній педагогіці виокремлюють три види компетентностей: ключові, міжпредметні, предметні. Міжпредметні компетентності формуються у взаємозв'язку змісту і методик викладання предметів однієї чи різних освітніх галузей.

Предметні компетентності забезпечуються засобами одного предмета, їх зміст і структура чітко відповідають певним елементам навчального змісту. Предметні компетентності молодших школярів визначаються на основі вимог до навчальних досягнень учнів, які сформульовано у програмах з кожного навчального предмета.

У Державному стандарті зазначено, що основним завданням початкового навчання є оволодіння учнями ключовими компетентностями.

До ключових компетентностей відносяться: уміння вчитися; соціальні; загальнокультурні; інформаційно-комунікативні, громадянські, здоров'язбережувальні [2, с.4-6]. Вони є наскрізним інтегрованим утворенням, що формується засобами всіх навчальних предметів, а також в процесі урочної й позаурочної роботи, у взаємодії з соціумом. У сучасних навчальних програмах на засадах компетентнісного підходу переструктуровано зміст навчальних предметів, розроблено результативну складову змісту. Відмітимо, що для кожної теми навчальної програми визначено обов'язкові результати навчання: вимоги до знань, умінь учнів, що виражаються у різних видах навчальної діяльності. Важливим чинником успішного формування предметних і ключових компетентностей молодших школярів є підбір учителем найбільш ефективних засобів, методів, прийомів навчання і форм організації навчальної діяльності [3, с.46-48].

Наукове видання

Упорядник
БІЛОУСОВА Надія Валентинівна

За загальною редакцією
КОВАЛЕНКО Євгенія Іванівна

**ПОЧАТКОВА ОСВІТА:
ІСТОРІЯ, ПРОБЛЕМИ, ПЕРСПЕКТИВИ**

*Матеріали Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції,
присвяченої Дню початкової освіти*

19 жовтня 2018 р.

Технічний редактор – І. П. Борис
Верстка, макетування – О. В. Борщ

Книга друкується в авторському редагуванні

Підписано до друку 29.10.2018 р.	Формат 60x84/16	Папір офсетний
Гарнітура Times	Обл-вид. арк. 24,48	Електр. вид-ня
Замовлення № 298	Ум. друк. арк. 15,7	

Ніжинського державного університету
імені Миколи Гоголя.
м. Ніжин, вул. Воздвиженська, 3^а
(04631) 7–19–72
E-mail: vidavn_ndu@ukr.net
vidavn@ndu.edu.ua

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК № 2137 від 29.03.05 р.